

پیمان‌نامه سازمان ملل متحد در باره کودکان

دیباچه

بر اساس اصول پایه‌ای سازمان ملل متحد که از طرف تمامی نمایندگان جامعه بشری عضو آن پذیرفته شده است، احترام به ارزش ذاتی و برابری خدشه‌ناپذیر حقوقی انسان‌ها ترسیم‌گر آزادی، عدالت و صلح در جهان است. ملت‌های دنیا بر مبنای همین اعتقاد به مقام و منزلت انسانی، خواهان سعادت عموم بشری در قالب پیشرفت‌های اجتماعی، بهبود وضعیت زندگی همراه آزادی‌های هر چه بیشتر هستند. با اعلام پذیرش اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر از سوی سازمان ملل متحد و تضمین بهره‌مندی تک تک افراد بشری از حقوق مندرج در آن بدور از وابستگی‌های نژادی، جنسی، مذهبی، فرهنگی، سیاسی، مالی، قومی و یا هر گونه تبعیض دیگری. و با توجه به اینکه سازمان ملل متحد در اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر به رعایت حقوق ویژه‌ی کودکان و حمایت آنها تأکید کرده است. و با آگاهی به اینکه خانواده، واحد ساختاری جامعه و مکان رشد و پرورش تمام اعضای آن و به ویژه شکل‌دهنده‌ی شخصیت کودکان است. و اینکه کودکان برای شکوفایی خود نیازمند داشتن خانواده‌ای هستند سرشار از محبت، عشق، تفاهم و احترام. و با این یادآوری که باید کودک را برای فردای جامعه آماده و او را مطابق ایده‌آل‌های اعلام شده از طرف سازمان ملل یعنی آزادیخواه، با شخصیت، صلح‌جو با روحیه‌ای دارای تفاهم و همبستگی تربیت نمود. و با توجه به ضرورت حمایت ویژه‌ی کودکان مطابق مصوبات بین‌المللی مختلف و از آن جمله: قرارداد ژنو در سال ۱۹۲۴ میلادی در باره حقوق کودکان، قرارداد رعایت حقوق کودکان از طرف مجمع عمومی سازمان ملل متحد در بیستم نوامبر ۱۹۵۹ میلادی، اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر، پیمان بین‌المللی در باره حقوق سیاسی و شهروندی (بخصوص در ماده ۲۳ و ۲۴ آن)، پیمان جهانی برای حقوق اجتماعی، سیاسی و فرهنگی (بخصوص در ماده ۴۰)، اسناد و اساسنامه‌های دیگر تشکلهای بین‌المللی که بنفع کودکان فعالیت می‌کنند. و بدنبال آنچه در اسناد حقوق کودک ذکر شده است، مبنی بر اینکه: کودک بخاطر عدم بلوغ جسمی و روانی خود، نیازمند حمایت ویژه‌ی حقوقی قبل و بعد از تولد می‌باشد. و بر اساس مصوبات و قراردادهای مربوط به حمایت کودکان و بخش‌نامه‌های سازمان ملل در باره تعیین حداقل سن و شرایط مجازات قانونی برای نوجوانان و حمایت از زنان و کودکان در زمان جنگ و درگیری‌های مسلحانه و بر پایه این واقعیت که در بسیاری از کشورهای دنیا، کودکان در موقعیت بد و نابسامانی زندگی می‌کنند و نیاز به توجه فوری و ویژه دارند. و با درک اهمیت و ارزش همکاری‌های بین‌المللی برای بهبود شرایط زندگی کودکان در همه‌ی دنیا و به ویژه در کشورهای در حال رشد پیمان‌نامه‌ای برای حفظ و رعایت حقوق کودکان جهان به قرار زیر تصویب می‌شود:

ماده ۱ (تعریف)

مطابق این پیمان‌نامه، یک کودک، انسانی است که سن هجده سالگی را هنوز تمام نکرده است مگر اینکه سن بلوغ از نظر حقوق جاری در کشورهای مربوطه زودتر تعیین شده باشد.

ماده ۲ (ممنوعیت تبعیض)

(۱) حکومت‌های عضو این پیمان، برای هر کودکی که در قلمرو آنهاست، بدون تبعیض و یا فرقی‌گذاری و بدور از هرگونه وابستگی به نژاد، رنگ پوست، جنس، زبان، مذهب، تعلق سیاسی، منشا اجتماعی و قومی و یا ملی، میزان دارایی، معلولیت، وضعیت سرپرست و یا والدین و هر موقعیت دیگری که کودک در آن است، اجرای حقوق مندرج در این پیمان‌نامه را تضمین می‌کنند.

(۲) حکومت‌های عضو این پیمان، تمام اقدامات لازم را انجام می‌دهند تا این اطمینان کامل را بوجود آورند که هر کودکی از همه اشکال تبعیض و فرقی‌گذاری در امان است و بخاطر ابراز عقیده و جهان بینی و فعالیت‌های والدین یا سرپرست یا اقوام خودش مجازات نمی‌شود.

ماده ۳ (نفع کودک)

(۱) در انجام هر اقدامی که به نوعی به کودک مربوط می‌شود، چه در بخش عمومی، خصوصی، اداری، غیر اداری و یا هر بخش دیگری، رعایت نفع و تأمین سلامت کودک بر سایر مسائل تقدم دارد. (۲) حکومت‌های عضو پیمان موظف‌اند با رعایت حقوق والدین و یا سرپرست، از کودکان حمایت نموده و اقدامات لازم حقوقی و قانونی را بعمل آورند. (۳) حکومت‌های عضو پیمان، اطمینان می‌دهند که ارگان‌ها و نهادهای مسئول حمایت کودک، دارای استانداردهای تعیین شده مربوط به تعداد و تخصص نیروی شاغل و تکنیک موجود در موسسات هستند و به ویژه در زمینه ایمنی و بهداشت کنترل کافی وجود دارد.

ماده ۴ (وظایف دولت‌ها)

حکومت‌های عضو پیمان، اقدام‌های ضروری و مناسب قانونی، اداری و غیره را بعمل می‌آورند تا حقوق پذیرفته شده در این عهدنامه را اجرا نمایند. حکومت‌ها برای تحقق مفاد این عهدنامه با توجه به حقوق و اوضاع اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، تا آخرین حد ممکن از تمامی منابع موجود ملی خود و در صورت نیاز بین‌المللی استفاده می‌کنند.

ماده ۵ (حقوق والدین)

حکومت‌های عضو این پیمان، به وظایف، حقوق و مسئولیت‌های والدین و یا سرپرست قانونی کودک توجه لازم را می‌نمایند تا نسبت به کودک در رابطه با حقوق مندرج در این پیمان‌نامه کوتاهی نشود.

ماده ۶ (حق زندگی)

(۱) هر کودکی حق زندگی دارد و این حق مادرزادی اوست که از طرف همه حکومت‌های عضو پیمان به رسمیت شناخته می‌شود. (۲) ادامه حیات و رشد کودک از طرف حکومت‌های امضاکننده این پیمان‌نامه، بطور کامل تضمین می‌شود.

ماده ۷ (حقوق مربوط به تولد)

(۱) هر کودکی از بدو تولد حق داشتن یک نام را دارد که باید در دفاتر مربوطه ثبت شود. همچنین داشتن تابعیت حق اوست و در صورت امکان باید والدین خود را شناخته و از سوی آنها نگهداری شود. (۲) حکومت‌های عضو پیمان، حقوق عنوان شده در این پیمان‌نامه را در رابطه با حقوق و قوانین داخلی خود و وظایف بین‌المللی، بخصوص در مورد کودک بدون تابعیت، تضمین نموده و اجرا می‌نمایند.

ماده ۸ (حفظ هویت شخصی)

(۱) حکومت‌های عضو پیمان موظف هستند که حق کودک را رعایت کرده و هویت فردی، تابعیت، نام و روابط شناخته شده خانوادگی او را مطابق قانون حفظ نمایند. (۲) در صورتی که تمام یا بخشی از هویت شخصی کودک بطور غیرقانونی خدشه‌دار شود، حکومت‌ها سریعاً در صدد ترمیم این خسارت بر می‌آیند.

ماده ۹ (جدایی از پدر و مادر)

(۱) حکومت‌های امضا کننده این پیمان‌نامه اطمینان می‌دهند که یک کودک برخلاف میل والدینش از آنها جدا نمی‌شود مگر اینکه بر طبق قوانین موجود ثابت شود که آن جدایی به نفع کودک و لازم است. مثلاً وقتی کودک مورد سو استفاده قرار گیرد یا سهل‌انگاران با او رفتار شود و یا در حالتی که پدر و مادر از هم طلاق گرفته و جدایی از هم زندگی کنند و تکلیف اقامت کودک باید روشن شود (۲) در موقع اجرای بند یک این ماده، باید امکان شرکت همه‌ی افراد مربوطه در آن تصمیم‌گیری را فراهم آورد (۳) حکومت‌ها توجه دارند که حق کودک مبنی بر تماس شخصی و مستقیم با پدر و مادر را در هنگامی که آنها از هم جدا شده‌اند، فراهم کنند مگر اینکه این عمل با منافع کودک در تضاد باشد (۴) هرگاه جدایی نتیجه اقدام حکومت باشد، مثلن: زندان، تبعید و یا مرگ یکی از والدین یا هر دو آنها و یا مرگ کودک (مرگ به هر علتی که باشد، تعیین‌کننده آن است که شخص در آن هنگام به نوعی در "اسارت" حکومت بوده است) حکومت امضا کننده این پیمان‌نامه موظف است بر پایه درخواست والدین یا کودک و یا سرپرست قانونی او، اطلاعات لازم را در مورد محل شخص غایب در اختیار این افراد قرار دهد، مگر اینکه این عمل به نفع کودک نباشد و به او زیان برساند. حکومت‌ها اطمینان می‌دهند که افراد با تقاضای چنین درخواستی، از طرف حکومت در خطر قرار نمی‌گیرند.

ماده ۱۰ (رساندن اعضای خانواده به هم)

بدنیال ماده ۹ بند ۱ مندرج در این پیمان‌نامه، هرگاه کودک یا والدین او درخواست خروج از کشور و یا ورود به کشور دیگری را برای پیوستن به اعضای خانواده خودشان دارند، ترتیب این امر بطور انسانی و سریع از طرف حکومت داده می‌شود و چنین درخواستی دارای هیچ‌گونه خطری از سوی حکومت برای متقاضی و یا وابستگان او نیست (۲) کودکی که والدین او در کشورهای متفاوت بسر می‌برند، حق دارد با هر دوی آنها بطور شخصی، منظم و مستقیم تماس داشته باشد، مگر در صورت وجود شرایط استثنایی مثلن بخاطر حفظ امنیت ملی یا نظم و اخلاق عمومی، لطمه به آزادی و حقوق دیگری و یا نق ۷۶-۷۷ حقوق مندرج در این پیمان‌نامه. حکومت‌ها بر پایه ماده ۹ بند ۱ این پیمان‌نامه مکلف به رعایت حق کودک و والدین مبنی بر با هم بودن آنها هستند.

ماده ۱۱ (کودک ربایي)

(۱) حکومت‌های عضو پیمان، جهت مبارزه با انتقال و اقامت غیرقانونی کودکان به خارج از کشور، اقدام لازم را می‌نمایند .

(۲) حکومت‌ها برای این منظور، خواهان قبول توافق‌نامه‌های موجود از طرف یکدیگر و یا تصویب توافق‌نامه‌های جدید دو یا چند جانبه هستند.

ماده ۱۲ (آزادی عقیده)

(۱) از سوی حکومت‌های امضاکننده این پیمان‌نامه، حق کودکي که توانایی ساختن نظر شخصی خودش را دارد، به رسمیت شناخته می‌شود . کودک در تمامی امور مربوط به خود، آزادی بیان و اظهار عقیده شخصی را که مطابق سن و رشد اوست، دارد . (۲) برای این منظور، به کودک امکان داده می‌شود که در دادگاه‌ها و در تمام مراحل قانونی، مستقیم یا با کمک وکیل و یا نهاد مسئول و مناسب دیگر، مطابق قوانین موجود، محاکمه شود .

ماده ۱۳ (آزادی آگهانش)

(۱) کودک حق آزادی بیان دارد و این حق در پیوند با آزادی آگهانش است که کودک بدون ترس از محدودیت‌های حکومتی، دانستنی‌ها و افکار متنوع خود را در قالب کلمات، دست‌نویس یا چاپ، کارهای هنری یا هر طریق و یا هر وسیله‌ای انتخابی دیگر، بیان کرده، دریافت نموده و یا به دیگران بدهد . (۲) اجرای این حق می‌تواند از طرف قوانین دیگری که لازم هستند، محدود شود :

الف) بخاطر حفظ حقوق یا شهرت فردی دیگر .

ب) بخاطر حفظ امنیت ملی، نظم عمومی، اخلاق و عفت عمومی و یا سلامتی جامعه .

ماده ۱۴ (آزادی مذهب، وجدان و افکار)

(۱) حکومت‌ها به حق کودک برای آزادی افکار، وجدان و مذهب توجه می‌کنند .
(۲) حکومت‌ها توجه به حقوق و وظایف والدین یا سرپرست کودک دارند که نقش راهنمایی خود را در رابطه با اجرای این حق در مراحل مختلف سنی کودک، ایفا کنند .
(۳) آزادی مذهب و جهان‌بینی تنها در شرایط قانونی تعیین‌شده قابل تحدید است که آنهم بخاطر حفظ امنیت ملی، نگهداری نظم اجتماعی، حفظ سلامتی و یا عفت عمومی و یا وقتی منافی حقوق اولیه و آزادی دیگری باشد .

ماده ۱۵ (آزادی تشکیل انجمن و گروه)

(۱) حکومت‌ها حق کودک برای شرکت در اجتماعات را به رسمیت می‌شناسند .
(۲) اجرای این حق نباید با امنیت ملی و نظم عمومی مبادرت داشته و منافی اخلاق عمومی و یا برخلاف حقوق اولیه و آزادی دیگری باشد .

ماده ۱۶ (حفظ محدوده خصوصی)

(۱) محدوده‌ی شخصی و خصوصی هیچ کودکي قابل تعرض ۷۶ نیست . این محدوده که شامل همه‌ی جوانب مربوط به امور خانوادگی، مسکونی، حیثیتی و مکاتبات شخصی است، نباید بطور عمد یا غیر قانونی آسیب ببیند

(۲) برخورداری از حمایت قانونی در مقابل چنین آسیب‌هایی، حق کودک است .

ماده ۱۷ (استفاده از وسایل ارتباط گروهی)

حکومت‌ها با آگاهی از نقش مهم وسایل ارتباط جمعی، خاطرنشان می‌کنند که کودک باید به همه منابع گوناگون ملی و بین‌المللی آگاهی‌رسانی، به ویژه آنهایی که برای سلامت جسمی - روانی او مفیدند، دسترسی یابد .
برای این منظور، حکومت‌های عضو این پیمان :

الف) وسایل ارتباط جمعی را تشویق می‌کنند تا آگاهانش، کاربرد اجتماعی - فرهنگی داشته و با محتوای ماده ۲۹ همخوان باشد .

ب) خواهان همکاری بین‌المللی در زمینه‌ی تولید، مبادله و توزیع این آگاهانش با مراجعه به منابع رنگارنگ ملی و بین‌المللی هستند .

ج) تولید و پخش کتاب‌های کودکان را حمایت نموده و گسترش می‌دهند .
د) وسایل ارتباط جمعی را تشویق می‌کنند تا به نیازهای زبانی و گفتاری کودکانی که از اقلیت‌های فرهنگی - قومی است، پاسخگو باشند .

ه) قوانینی را که حافظ کودک در مقابل آسیب‌های احتمالی ناشی از این وسایل ارتباطی است، بررسی می‌کنند بطوریکه ماده‌های ۱۳ و ۱۸ رعایت شوند .

ماده ۱۸ (نگهداری کودک توسط والدین)

(۱) حکومت‌ها تاکید و تضمین می‌کنند که پدر و مادر هر دو با هم مسئول تربیت و رشد کودک هستند .
(۲) حکومت‌های عضو این پیمان، جهت اجرای حقوق مندرج در اینجا، از والدین در انجام وظایف خود در رابطه با تربیت و رشد کودک، پشتیبانی می‌کنند .
(۳) حکومت‌ها تمام اقدام‌های لازم را انجام می‌دهند تا برای نگهداری از کودکانی که والدین شاغل دارند، امکانات مناسب را فراهم نمایند .

ماده ۱۹ (حمایت کودکان در برابر سو استفاده)

(۱) حکومت‌ها با تکیه بر تمام امکانات قانونی، اداری، اجتماعی و آموزشی، کودک را در مقابل هر شکل از رفتار سهل‌انگارانه با آنها، سو استفاده جنسی و تجاوز جسمی یا روانی، حمایت می‌کنند .
(۲) اقدامات حمایتی حکومت‌ها همراه اجرای روش‌ها و برنامه‌های اجتماعی است که برای کشف و پیش‌گیری این جرایم نسبت به کودک موثر باشند . همچنین درمان آسیب وارده بر کودک و کمک به والدین و یا سرپرست در رابطه با سو استفاده‌های ذکر شده در بند ۱ این ماده بر عهده حکومت‌ها است .

ماده ۲۰ (حمایت کودک در دوران جدایی از والدین)

(۱) یک کودک که بطور موقت یا دایم از آغوش خانواده محروم شده و یا بدلیل نفع خودش باید خانواده را ترک کند، حق استفاده از کمک‌ها و حمایت ویژه حکومتی را دارد .
(۲) حکومت‌ها بر پایه حقوق جاری و قوانین داخلی خود، اشکال مختلف کمک به چنین کودکی را بکار می‌گیرند .
(۳) قبول کفالت و یا فرزندخواندگی کودک از طرف اشخاص دارای صلاحیت، شکلی از سرپرستی و مواظبت از کودک است . در این رابطه باید به ریشه‌ها و نیازهای فرهنگی، مذهبی و قومی کودک توجه کرده و تربیت و پرورش بدون انقطاع کودک را تامین نمود .

ماده ۲۱ (ضمانت‌های قانونی فرزندخواندگی)

آن دسته از حکومت‌های عضو پیمان که سیستم کفالت و فرزندخواندگی را به رسمیت شناخته یا مجاز می‌دانند، با اطمینان خاطر نشان می‌کنند که در تمام این مراحل، منافع کودک و آسایش او تامین می‌شود . این حکومت‌ها، الف) تضمین می‌کنند که امور مربوط به فرزندخواندگی فقط از طرف مسئولین و ارگان‌های تعیین‌شده و مجاز صورت گرفته و در چهارچوب حقوق جاری و قوانین داخلی اجرا و کنترل می‌شود .
ب) شکل بین‌المللی فرزندخواندگی را هم به رسمیت شناخته و این امکان را در اختیار کودکانی که داخل کشور از این نظر تامین نیستند، می‌گذارند .
ج) تضمین می‌دهند که کودک در صورت استفاده از امکان بین‌المللی فرزندخواندگی، همچنان تحت پوشش کامل حمایت‌های حکومتی و ملی قرار دارد .
د) تمام اقدام‌های مناسب را انجام می‌دهند تا از سودجویی‌های مالی در رابطه با فرزندخواندگی بین‌المللی جلوگیری کنند .

ه) در این چهارچوب، خواهان عقد قراردادهای دو یا چند جانبه با کشورهای دیگر هستند تا بتوانند از جریان مثبت و موفق فرزندخواندگی بین‌المللی اطمینان حاصل کنند .

ماده ۲۲ (حقوق پناهنده)

(۱) حکومت‌های امضاکننده این پیمان‌نامه، با انجام اقدام‌های مناسب، حقوق کودکی را که از نظر قوانین داخلی و یا بین‌المللی پناهنده شناخته شده است، تضمین می‌کنند . این حقوق شامل کمک‌های انسانی و در جهت

احقاق همه حقوق مندرج در این پیمان‌نامه و همین‌طور دیگر پیمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی است که بر پایه تأمین حقوق بشر و حقوق کودک استوار هستند، صرف نظر از اینکه کودک تنها یا با والدین و یا با همراه دیگری باشد .

(۲) برای این منظور، حکومت‌های امضاکننده این پیمان‌نامه، نهایت تلاش خود را می‌کنند تا از طریق همکاری با سازمان ملل متحد و یا تشکیلات وابسته به آن و همچنین با کمک دیگر سازمان‌های مسئول منطقه‌ای و یا فرمانطقه‌ای که در زمینه حمایت کودک در ارتباط با سازمان ملل هستند، با تمام نیرو کودک پناهنده را نگهداری کرده و پاری رسانند تا والدین یا افراد فامیل خود را پیدا نموده و به آنها ملحق شود . در صورتیکه افراد مزبور پیدا نشوند، آن کودک مانند بقیه کودکان شامل قانون مربوط به محرومیت موقت یا دایم از آغوش خانواده می‌شود. ماده ۲۰ بند (۱)

ماده ۲۳ (حقوق کودکان معلول)

(۱) حکومت‌ها اعلام می‌دارند که اگر یک کودک دارای نقص بدنی یا عقلی است، باید در عین معلولیت خودش، یک زندگی شایسته انسانی را داشته باشد . زندگی که در آن، حیثیت او محفوظ باشد و شرکت فعال و مستقل او در زندگی جمعی تسهیل گردد .

(۲) حکومت‌ها اعلام می‌کنند که کودک معلول، دارای حق حمایت ویژه حکومتی است و باید تا حد ممکن، برای آن کودک و والدین و یا سرپرست او امکانات مناسب را فراهم نمود .

(۳) با توجه به نیازهای اختصاصی کودک معلول، باید حمایت‌های مندرج در بند ۲ این ماده را در صورت امکان چنان سازمان داد که وضعیت مالی والدین و یا سرپرست در نظر گرفته شود و خدمات ارائه شده در جهت آموزش و پرورش و شکوفایی هر چه بیشتر کودک باشند .

(۴) حکومت‌ها، با تکیه بر همکاری بین‌المللی، خواهان تبادل نظرها و تجربه‌های مختلف اداری، فنی، پزشکی و تربیتی در زمینه کودکان معلول هستند تا به ویژه کشورهای در حال رشد با آشنایی با امکانات و پیشرفت‌های لازم بتوانند به آن دسته از کودکان کمک‌ها و خدمات مفیدتری را ارائه دهند .

ماده ۲۴ (مراقبت های بهداشتی)

(۱) حکومت‌ها، حق کودک برای داشتن سلامتی و استفاده از همه امکانات برای سلامت ماندن ، بهبودی و درمان بیماری را به رسمیت می‌شناسند و تضمین می‌کنند که هیچ کودکی از این حق محروم نخواهد شد .

(۲) حکومت‌ها برای تأمین این حق کودک، اقدام‌های مناسب را انجام می‌دهند:

(الف) تعداد مرگ و میر نوزادان و کودکان را کاهش می‌دهند .

(ب) خدمات درمانی سراسری برای کودکان را سازمان می‌دهند و از تأمین نیازهای اولیه بهداشتی، اطمینان حاصل می‌کنند . حکومت‌ها به سلامتی مادر قبل و بعد از زایمان توجه کرده و با بیماری‌ها و کمبود یا بدی تغذیه مبارزه می‌کنند و در این رابطه امکان تهیه مواد غذایی و آب آشامیدنی سالم را با رعایت حفظ محیط زیست، فراهم می‌نمایند .

(ج) به امر آموزش همه مردم و به ویژه کودکان و والدین توجه نموده و تلاش می‌کنند تا اهالی اصول اولیه بهداشتی و بهزیستی را فراگیرند . آنها مثلن با فواید از سینه شیردادن، بهداشت شخصی و تمیز نگهداشتن محیط زیست و چگونگی پیش‌گیری از سوانح آشنا می‌شوند و در عمل هم از پشتیبانی حکومت‌ها برخوردارند . د (مراکز مشاوره برای والدین و روشنگری در زمینه تنظیم خانواده را سازمان‌دهی می‌کنند .

(۳) حکومت‌ها جهت مبارزه با خرافات و عادت‌هایی که برای سلامتی کودک زیان‌بخش هستند، اقدامات لازم و مناسب را انجام می‌دهند .

(۴) حکومت‌ها خود را موظف می‌دانند که از همکاری‌های بین‌المللی پشتیبانی نموده و آن را تقویت نمایند تا مفاد این ماده بدون کم و کاست جامه عمل بخود بپوشاند و در این باره باید به نیازهای کشورهای در حال رشد توجه ویژه نمود .

ماده ۲۵ (کنترل و رسیدگی منظم به مکان نگهداری)

کودکی که از طرف مسئولین امر جهت نگهداری و پرستاری و یا درمان ناراحتی جسمی یا روانی بستری می‌شود، از حق کنترل و رسیدگی منظم تمام امور به نفع خودش برخوردار است و این حق از طرف حکومت‌های عضو پیمان به رسمیت شناخته می‌شود.

ماده ۲۶ (بیمه و خدمات اجتماعی)

(۱) حکومت‌ها حق کودک مبنی بر استفاده از خدمات و بیمه امور اجتماعی را به رسمیت می‌شناسند و اقدام‌های ضروری برای نیل به این مقصود را در هماهنگی با حقوق جاری و قوانین داخلی انجام می‌دهند .

(۲) در ارائه این خدمات و برای کمک به کودک، باید شرایط عمومی و اقتصادی کودک و والدین یا سرپرست قانونی در نظر گرفته شود .

ماده ۲۷ (استاندارد و سطح زندگی)

(۱) حکومت‌ها حق کودک را برای داشتن سطحی از زندگی که متناسب با موقعیت و رشد روحی، جسمی، قومی و اجتماعی اوست، به رسمیت می‌شناسند .

(۲) تامین شرایط مطلوب برای کودک، در مرتبه نخست، وظیفه والدین و یا سرپرست اوست .

(۳) حکومت‌ها بر پایه امکانات و قوانین داخلی خود، تلاش می‌کنند تا به والدین و یا سرپرست قانونی کودک کمک‌های لازم را نموده و در صورت نیازمندی، برای آنها خوراک، مسکن و تن‌پوش فراهم کنند .

(۴) حکومت‌ها برای تامین خواسته‌های مالی کودک در برابر والدین و یا سرپرست، چه در داخل و یا خارج از کشور، اقدامات مقتضی را انجام می‌دهند .

ماده ۲۸ (حق آموزش و پرورش)

(۱) حکومت‌ها حق آموزش و پرورش را برای کودک به رسمیت می‌شناسند و بویژه برای تحقق آن :

(الف) تحصیل دوره ابتدایی را برای همه اجباری و رایگان می‌کنند .

(ب) مدارس گوناگون آموزشی و حرفه‌ای را بوجود می‌آورند و آنها را بطور ارزان یا رایگان در اختیار افراد کم‌درآمد قرار می‌دهند .

(ج) امکان ورود به مدارس عالی را در دسترس همه گذاشته و از آن حمایت می‌کنند .

(د) مشاوره شغلی و حرفه‌ای را برای همه کودکان ممکن و قابل دسترسی می‌نمایند .

(ه) برای کاهش تعداد کودکانی که مدرسه را رها می‌کنند، تلاش نموده و اقدامات مناسب را برای حضور منظم کودکان در مدرسه انجام می‌دهند .

(۲) حکومت‌های عضو پیمان کوشش خود را می‌کنند تا روند آموزش و پرورش در مدارس در خور منزلت انسانی بوده و با محتوای این عهدنامه همخوان باشد .

(۳) حکومت‌ها از همکاری‌های بین‌المللی در امور آموزشی و پرورشی استقبال کرده و بخصوص هدف ریشه‌کنی بیسوادی و گسترش فن و دانش را دنبال می‌کنند و در این مورد هم به نیازهای کشورهای در حال رشد بیشتر توجه می‌شود .

ماده ۲۹ (اهداف تربیتی)

(۱) حکومت‌های عضو پیمان تأیید می‌کنند که تربیت باید :

(الف) شخصیت، استعداد و توانایی‌های روانی و جسمی کودک را تقویت و شکوفا نماید .

(ب) احساس احترام و توجه به حقوق بشر و آزادی‌های پایه‌ای مصوب سازمان ملل متحد را، در کودک پرورش دهد .

(ج) نسبت به والدین، هویت فرهنگی و زبان و ارزش‌های ملی سرزمین پدری ایجاد علاقه و توجه نموده و احترام به فرهنگ دیگر سرزمین‌ها را تقویت کند .

(د) کودک را برای زندگی در یک جامعه آزاد بر پایه تفاهم، صلح ، تحمل دگراندیشان و دیگریشان، تساوی حقوق زن و مرد و دوستی خلق‌ها و گروه‌های قومی یا ملی - مذهبی، آماده کند .

(ه) علاقه و توجه کودک را نسبت به محیط زیست و طبیعت بیشتر کند .

(۲) این ماده و ماده ۲۸ اجازه ندارند چنان تفسیر شوند که موجب اخلال یا خدشه در آزادی شخص حقیقی و یا شخص حقوقی دیگری شوند . در تاسیس مدارس آموزشی هم با توجه به رعایت بند ۱ ، باید حداقل

استانداردهای تعیین شده حکومتی موجود باشند .

ماده ۳۰ (حمایت از اقلیت‌ها)

کودکان متعلق به اقلیت‌های مذهبی، قومی و یا زبانی در کشورهایی که این اقلیت‌ها وجود دارند، دارای این حق هستند که همراه دیگر آشنایان بطور جمعی یا فردی از زبان، فرهنگ و مذهب خود برخوردار بوده و از آنها استفاده کنند .

ماده ۳۱ (حق بازی و اوقات فراقت)

(۱) حکومت‌ها حق کودک را برای داشتن بازی، سرگرمی، وقت آسایش و استراحت به رسمیت می‌شناسند . کودک می‌تواند بطور فعال و آزادانه در امور فرهنگی و هنری در خور سنی خودش، شرکت جوید .

(۲) حکومت‌ها به حق کودک برای فعالیت‌های هنری و فرهنگی توجه داشته و با اقدام‌های خود، آنرا پشتیبانی می‌کنند و امکانات مناسب را برای انجام فعالیت‌های فرهنگی - هنری و همچنین اوقات فراقت و سرگرمی کودک فراهم می‌نمایند .

ماده ۳۲ (ممنوعیت استثمار)

(۱) حکومت‌ها این حق را به رسمیت می‌شناسند که کودک استثمار اقتصادی نگردیده و به کاری که برای سلامتی جسم یا جان و یا تربیت و تکامل او زیان‌بخش است، گمارده نشود .
(۲) حکومت‌ها برای تضمین و اجرای این حق، امکانات مختلف قانونی، اجتماعی، اداری و آموزشی را بکار می‌برند . حکومت‌ها برای این منظور و در هماهنگی با پیمان‌ها و توافق‌نامه‌های بین‌المللی دیگر، ضمن تعیین سن آغاز اشتغال و تنظیم مدت و شرایط کار کودک، مجازات مختلف همراه محاصره اقتصادی دولت خاطی را بررسی می‌نمایند .

ماده ۳۳ (حمایت در برابر مواد مخدر)

حکومت‌ها تمامی اقدامات مناسب همراه استفاده از امکانات قانونی، اداری، اجتماعی و آموزشی را بعمل می‌آورند تا کودک را بر علیه موادی که مطابق اسناد بین‌المللی بعنوان مواد اعتیادآور و مخدر شناخته شده‌اند، حمایت نمایند و از بکارگیری غیرمجاز کودکان در تولید و یا توزیع این مواد جلوگیری می‌کنند .

ماده ۳۴ (حمایت در برابر سو استفاده‌ی جنسی)

حکومت‌های عضو پیمان، خود را موظف می‌دانند که کودک را در مقابل هرگونه استثمار سکسی و سو استفاده جنسی حمایت کنند . حکومت‌ها برای این منظور دست به اقداماتی در سطح داخل و خارج از کشور می‌زنند تا،
(الف) کودکان به روابط جنسی غیرقانونی و یا اجباری کشانده نشوند .
(ب) کودکان در زمینه فاحشه‌گری مورد استفاده قرار نگیرند .
(ج) از کودکان در پورنوگرافی و نمایش‌های سکسی استفاده نشود .

ماده ۳۵ (خرید و فروش انسان)

حکومت‌های عضو پیمان با بکارگیری تمامی امکانات موجود داخلی و خارجی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از سرقت و خرید و فروش کودکان به هر منظوری که باشد، جلوگیری می‌کنند .

ماده ۳۶ (حمایت در برابر انواع دیگر استثمار)

حکومت‌های عضو پیمان، کودکان را در مقابل انواع استثمار که به شکلی به زیان آنهاست، حمایت می‌کنند .

ماده ۳۷ (ممنوعیت شکنجه، تضمین قانونی در اجرای مجازات)

حکومت‌ها تضمین می‌کنند که :

(الف) هیچ کودکی مورد شکنجه قرار نگیرد و رفتار غیرانسانی و توهین‌آمیز با او نشود .
اجرای مجازات اعدام و حبس‌های طولانی مدت برای کودکان تا قبل از پایان سن هجده سالگی ممنوع است .

(ب) توفیق و حبس‌های غیرقانونی و بر پایه‌ی تصمیم‌های شخصی، ممنوع است . حکم زندانی شدن برای کودکان مطابق قانون و بعنوان آخرین امکان و آنهم برای مدتی بسیار کوتاه، صادر می‌شود .

(ج) با هر کودکی که در حبس بسر می‌برد باید رفتاری انسانی و بدون تحقیر و توهین و متناسب با سن او داشت . این کودکان را باید در زندان از بزرگسالان جدا نمود مگر اینکه این عمل به نفع کودک نباشد . هر کودکی حق دارد با خانواده خود بصورت ملاقات و یا نامه ارتباط داشته باشد، مگر در شرایط فوق‌العاده استثنایی .

(د) هر کودک زندانی حق استفاده از وکیل را برای دفاع از خود دارد و باید در دادگاه قانونی و ناوابسته که جانبدار دولت، حزب، فرقه یا آیینی نباشد، محاکمه شود . کودک حق دارد به دیگر مراجع صلاحیت‌دار قانونی در مورد حکم خود شکایت کند و به کار او سریع رسیدگی شود .

ماده ۳۸ (حمایت در انجام خدمت وظیفه)

(۱) حکومت‌ها وظیفه قانونی دارند که حتی در شرایط جنگی، قوانین انسانی و مربوط به کودکان را رعایت کنند و بر اجرای آنها نظارت داشته باشند .

(۲) حکومت‌ها تضمین می‌کنند و برای اجرای این تضمین همه اقدامات ضرور را انجام می‌دهند که هیچ کودکی تا قبل از پایان سن پانزده سالگی خود، در جنگ شرکت داده نشود .
(۳) حکومت‌های عضو پیمان، افرادی را که هنوز سن پانزده سالگی خود را تمام نکرده‌اند، به جنگ نمی‌فرستند و در شرایط اضطراری تنها از افراد نسبتن مسن‌تر استفاده می‌کنند .
(۴) حکومت‌های عضو پیمان در شرایط جنگی هم تمام اقدامات را برای حمایت کودکان آسیب دیده از جنگ، انجام می‌دهند .

ماده ۳۹ (بازسازی اجتماعی کودکان آسیب دیده)

برای سلامتی روحی، جسمی و اجتماعی کودکی که قربانی نوعی از بدرفتاری، شکنجه، استثمار یا هر عمل غیرانسانی شده است، حکومت‌های عضو پیمان همه اقدامات مناسب را انجام می‌دهند . بازسازی جسمی و روانی باید در محیط و شرایط مناسب، سلامتی و منزلت کودک را تأمین کند .

ماده ۴۰ (بازسازی اجتماعی کودکان مجرم)

(۱) حکومت‌ها به هر کودکی که بدنبال دوره حبس یا اتهام وارده آسیب دیده است، کمک و اقدامات لازم را جهت درمان او می‌نمایند . بطوریکه منزلت او خدشه‌دار نشده و احترام به حقوق بشر و توانایی او در ایفای نقش مثبت در جامعه با رعایت سنی که دارد، تقویت شود .
(۲) هم‌صدا با دیگر پیمان‌های بین‌المللی، حکومت‌ها تضمین می‌کنند که هیچ کودکی با انجام عملی که در زمان ارتکاب، مطابق قوانین جرم نبوده است، مجازات نمی‌شود و هر کودکی که بنوعی در مقابل قانون گناه‌کار شناخته شده و متهم یا مجازات می‌شود، این حداقل حقوق را دارد :
الف) تا قبل از اثبات جرم بطور قانونی، بی‌گناه است .

ب) بلافاصله والدین و یا سرپرست کودک باید به موضوع اتهام واقف شده و بتوانند از ابزار حقوقی و داشتن وکیل برای دفاع از کودک برخوردار باشند .

ج) دادگاه یا نهاد حقوقی مربوطه، بلافاصله به مورد کودک رسیدگی نماید و در صورتیکه سن و شرایط کودک اجازه دهند و نفع و آسایش کودک مختل نشود، والدین یا سرپرست کودک هم در دادگاه شرکت می‌کنند .

د) کودک را نباید مجبور کرد که شهادت داده و یا خود را گناهکار بداند و یا از طریق تماس با شاهدان بر آنها تأثیر بگذارد .

ه) هرگاه حکم دادگاه اولیه مبنی بر مجرم شناختن و مجازات کودک بود، باید دادگاه یا مرجع بالاتری که جانبدار حکومت، حزب، فرقه یا آیینی نبوده و کاملن ناوابسته باشد، حکم صادره قبلی را بررسی و و به شکایت رسیدگی کند .

ی) اگر کودک زبان بازجو را نمی‌داند، باید بطور رایگان مترجم در اختیار او گذاشت .

و) هیچگاه نباید محدوده‌ی خصوصی کودک و شخصیت او دچار آسیب شود .

(۳) دولت‌ها تلاش می‌کنند با استفاده از همه‌ی امکانات مختلف در جهت بهتر کردن روند دادگاه‌ها بکوشند و به کودکان در این مراکز کمک نمایند ؛ بخصوص : الف) تعیین حداقل سن برای یک کودک که در صورت ارتکاب جرم، بتوان او را مجرم شناخت .

ب) کوشش برای حل مسایل بدون دخالت دادگاه ولی اکیدن بر پایه‌ی رعایت حقوق بشر و قوانین مدنی .

(۴) برای اطمینان از سلامتی جریان حقوقی و اینکه به کودک اجحافی نشود، باید تدارکات زنجیره‌ای گوناگونی انجام شده یا در دست اجرا باشد مانند : تعیین سرپرست، نظارت و مشاوره، آزادی مشروط و مسائل مربوط به قیم، آموزش و پرورش و بسیاری نکات روانشناسی و اجتماعی دیگر .

ماده ۴۱ (برتری حقوقی برخی از کشورهای دنیا)

این پیمان‌نامه تباینی با حقوق کودکان در کشورهای از این نظر پیشرفته‌تر ندارد و در اجرای بهتر احقاق حقوق کودکان دخالتی نمی‌کند . حقوقی که برای کودکان مناسب‌تر هستند و،

الف) جزو قوانین یک حکومت عضو این پیمان محسوب می‌شوند .

ب) جزو حقوق ملی و مدنی آن کشور هستند .

بخش دوم عهدنامه

ماده ۴۲ (معرفی عهدنامه)

حکومت‌های عضو پیمان خود را موظف می‌دانند که مفاد و مصوبات این پیمان‌نامه را از راه‌های گوناگون و موثر در اختیار بزرگسالان و همچنین کودکان قرار دهند تا آنها با این پیمان‌نامه آشنا شوند .

ماده ۴۳ (کمیسیون حقوق کودکان)

(۱) کمیسیون حقوق کودکان، برای کنترل پیشرفت اموری که حکومت‌های عضو پیمان، تضمین آنرا داده‌اند، تشکیل می‌شود . این کمیسیون تکالیف و وظایف زیر را بردوش می‌گیرد .
(۲) کمیسیون از ده نفر که از نظر حرفه‌ای و اخلاقی، کارشناسان بلندپایه هستند تشکیل شده است که از طرف حکومت‌های حاضر در این پیمان‌نامه و از میان افراد تابع همان حکومت‌ها انتخاب می‌شوند . در ترکیب افراد این کمیسیون به پراکندگی جغرافیایی و سیستم حقوقی کشورها توجه می‌شود .

(۳) اعضای کمیسیون به روش مخفی از لیست پیشنهادی حکومت‌های عضو پیمان انتخاب می‌شوند . هر حکومت می‌تواند فقط یک نفر از تابعین خودش را پیشنهاد کند .

(۴) اولین انتخابات کمیسیون حداکثر شش ماه بعد از تصویب این پیمان‌نامه برگزار می‌شود و انتخابات بعدی هر دو سال یکبار انجام می‌پذیرند . دبیرکل بطور کتبی و حداکثر چهار ماه قبل از انتخابات، از حکومت‌های عضو پیمان درخواست می‌کند که پیشنهادات خودشان را ظرف دو ماه ارائه دهند . دبیرکل بر پایه این پیشنهادات، هم‌همی اسامی را برطبق حروف الفبا و ذکر نام حکومت پیشنهاد دهنده تهیه کرده و به اطلاع همه حکومت‌ها می‌رساند .

(۵) جلسه برای انتخابات که از طرف دبیرکل سازمان ملل اعلام و تشکیل شده است در صورت حضور دوسوم حکومت‌های عضو پیمان، قدرت تصمیم‌گیری دارد . افراد پیشنهاد شده در لیست که اکثریت مطلق آرا حاضرین را کسب کنند بعنوان نماینده و کارشناس عضو کمیسیون شناخته می‌شوند .

(۶) اعضای کمیسیون برای مدت چهارسال انتخاب می‌شوند و در صورت پیشنهاد مجدد، می‌توانند دوباره انتخاب شوند . مدت عضویت پنج نفر از اعضای کمیسیون که در بار اول انتخاب شده‌اند، بعد از دوسال تمام می‌شود که نام آنها در قرعه تعیین و بلافاصله بعد از انتخابات اعلام می‌شود .

(۷) در صورت فوت یا استعفای یکی از اعضای کمیسیون و یا اگر یک عضو به هر دلیلی نتوانست انجام وظیفه کند، حکومتی که آن عضو را پیشنهاد کرده است از بین تابعین خود، یک کارشناس را معرفی می‌کند که با موافقت کمیسیون، برای مدت باقی مانده، به عضویت کمیسیون در می‌آید .

(۸) کمیسیون، اصول کار و فعالیت‌های خود را برنامه‌ریزی می‌کند .

(۹) کمیسیون، هیئت مدیره خود را برای مدت دو سال انتخاب می‌کند .

(۱۰) جلسات کمیسیون معمولن سالی یکبار در محل سازمان ملل یا مکان مناسب دیگری که کمیسیون مشخص کند تشکیل می‌شود . مدت جلسه با توافق دبیر کل سازمان ملل تعیین می‌گردد .

(۱۱) مکان و نیروی انسانی که کمیسیون برای انجام وظایف خود نیاز دارد، از طرف دبیرکل سازمان ملل متحد تأمین می‌شود .

(۱۲) به اعضای این کمیسیون با موافقت مجمع عمومی حکومت‌های عضو این پیمان‌نامه، درآمدی تعلق می‌گیرد که از محل صندوق سازمان ملل و طبق مقررات آن تأمین می‌شود .

ماده ۴۴ (گزارش دهی و گزارش گیری)

(۱) حکومت‌های عضو پیمان موظف هستند که گزارشات خود را در باره فعالیت‌ها و اقدامات مربوط به تحقق و پیگیری تصمیمات این پیمان‌نامه تهیه و تنظیم نموده و ارائه دهند و آنهم :

الف : ظرف دوسال بعد از تصویب این پیمان‌نامه برای حکومت‌های مربوطه .
ب : سپس هر پنج سال یکبار .

(۲) در گزارشات باید مشکلات اصلی را که مانع اجرای مصوبات بوده‌اند، ذکر نموده و تصویر کامل و دقیقی از چگونگی اجرای مصوبات ارائه نمود .

(۳) محتوای گزارشات حکومتی عرضه شده به کمیسیون نباید در گزارشات بعدی که مطابق بند (ب) در اصل شماره (۱) این ماده ارائه می‌گردند، تکرار شوند .

(۴) کمیسیون می‌تواند از حکومت‌های مربوطه در مورد اجرای این پیمان‌نامه، تحقیق و پرس و جو کند .

(۵) کمیسیون، گزارش فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی خود را هر دو سال یکبار به مجمع عمومی تقدیم می‌کند .

(۶) حکومت‌های عضو پیمان، گزارشات ارائه شده را در سرزمین‌های خود منتشر و به اطلاع مردم می‌رسانند .

ماده ۴۵ (وظایف ارگان‌های ویژه سازمان ملل)

برای پیشبرد و اجرای قاطع این پیمان‌نامه و گسترش همکاری‌های بین‌المللی در این رابطه:
(الف) "کارگاه کمک به کودکان" و دیگر سازمان‌ها و تشکیلات ویژه سازمان ملل، در مسائل مربوط به زمینه‌کاری خودشان، نماینده‌ی سازمان ملل متحد برای اجرای پیمان‌های بین‌المللی هستند . کمیسیون اگر لازم بداند، می‌تواند از این ارگان‌های ویژه سازمان ملل متحد برای همکاری در زمینه‌های مربوطه دعوت نموده و یاری دریافت کند .

(ب) کمیسیون حقوق کودکان در صورت لزوم با ارگان‌های سازمان ملل تماس گرفته و با درخواست کتبی همراه ارائه گزارش کشورهای طرف قرارداد، از مشاوره فنی و کارشناسی آن ارگان مربوطه کمک می‌گیرد .

(ج) کمیسیون می‌تواند جهت اجرای مفاد مربوط به حقوق کودک، به مجمع عمومی پیشنهاد پرسش و درخواست از دبیرکل را بنماید .

(د) کمیسیون می‌تواند برپایه‌ی اطلاعاتی که طبق ماده ۴۴ و ماده ۴۵ کسب کرده است، پیشنهادات و توصیه‌های لازم را به حکومت مربوطه داده و مجمع عمومی را هم در جریان بگذارد .
بخش سوم عهدنامه

ماده ۴۶ (امضاها)

این پیمان‌نامه جهت امضا در اختیار همه‌ی حکومت‌ها قرار دارد.

ماده ۴۷ (تأیید رسمی)

این پیمان‌نامه در اختیار دبیرکل سازمان ملل متحد گذاشته شده است.

ماده ۴۸ (پذیرش این پیمان‌نامه)

این پیمان‌نامه جهت پذیرش در اختیار همه حکومت‌ها قرار گرفته و سند توافق هر حکومت بطور ثبت شده و تحت عنوان "پذیرش‌نامه" در نزد دبیرکل می‌ماند .

ماده ۴۹ (قدرت اجرایی)

(۱) این پیمان‌نامه درست سی روز پس از دریافت بیستمین پذیرش‌نامه توسط دبیرکل سازمان ملل، قدرت اجرایی می‌یابد .

(۲) هرگاه حکومتی بعد از دریافت بیستمین پذیرش‌نامه به این پیمان‌نامه پیوسته و پذیرش‌نامه را امضا کند، تاریخ قدرت اجرایی برای آن حکومت، سی روز پس از ورود و امضای پذیرش‌نامه است . (توضیح: آغاز اعتبار و قدرت اجرایی این پیمان‌نامه مطابق این مصوبه، از تاریخ دوم سپتامبر ۱۹۹۰ میلادی است - م).

ماده ۵۰ (تغییرات)

۱- هر حکومت عضو پیمان می‌تواند پیشنهاد یک تغییر در این پیمان‌نامه را داده و آنرا به دبیرکل تسلیم کند . دبیرکل این پیشنهاد دریافتی را به اطلاع سایر حکومت‌های عضو پیمان رسانده و درباره آن نظرخواهی می‌کند . اگر چهار ماه پس از اظهار یک پیشنهاد، حداقل یک سوم حکومت‌ها با آن پیشنهاد موافق بودند، دبیرکل، تشکیل جلسه عمومی را برای طرح آن پیشنهاد اعلام می‌کند . هر تغییری که توسط اکثریت حاضرین در جلسه پذیرفته شد، جهت تصویب به مجمع عمومی ابلاغ می‌شود .

۲- تغییر پذیرفته شده در پیمان‌نامه پس از تصویب مجمع عمومی و توافق دو سوم اکثریت حکومت‌ها، قدرت اجرایی دارد .

۳- تغییری که اعتبار و قدرت اجرایی یافته است، تنها برای حکومت‌هایی که آنرا پذیرفته اند